

การเตรียมความพร้อมก่อนปล่อยผู้ต้องขังพ้นโทษ : กรณีศึกษา เรือนจำกลางสมุทรปราการ
Preparation for Release of Inmates: A Case Study of Samut Prakan Central Prison¹

นายโชติวุฒิ อุษขำ²

MR.Chotiwut Auikham

6514832007@rumail.ru.ac.th

บทคัดย่อ

การวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาการเตรียมความพร้อมก่อนปล่อยผู้ต้องขังพ้นโทษของเรือนจำกลางสมุทรปราการ โดยใช้ระเบียบกรมราชทัณฑ์ ว่าด้วยการเตรียมความพร้อมก่อนปล่อยตัวผู้ต้องขัง พ.ศ. 2561 และพระราชบัญญัติราชทัณฑ์ พ.ศ.2560 เป็นกรอบในการศึกษา เก็บรวบรวมข้อมูลจากการสัมภาษณ์เชิงลึกเจ้าหน้าที่เรือนจำ 10 ราย และผู้ต้องขัง 5 ราย ผลการศึกษา พบว่า เรือนจำกลางสมุทรปราการมีกระบวนการเตรียมความพร้อมก่อนปล่อยที่เป็นระบบและครอบคลุมหลายด้าน ได้แก่ การให้ความรู้ด้านกฎหมายและสิทธิ การฝึกทักษะอาชีพ การให้คำปรึกษาและการสนับสนุนด้านจิตใจ การประสานงานกับหน่วยงานภายนอก และการติดตามผลหลังปล่อยตัว มีการนำเทคโนโลยีมาใช้ในการบริหารจัดการและการติดตามผู้ต้องขัง มีการจัดตั้งศูนย์ประสานงานและส่งเสริมการมีงานทำหลังพ้นโทษ มีการติดตามผู้พ้นโทษ เพื่อให้คำปรึกษาและช่วยเหลือผู้พ้นโทษในการปรับตัวเข้าสู่สังคม การเตรียมความพร้อมก่อนปล่อยยังมีปัญหาและอุปสรรค เช่น การขาดแคลนเจ้าหน้าที่ที่มีความรู้ความสามารถเฉพาะด้าน ขาดแคลนงบประมาณในการดำเนินโครงการและจัดหาอุปกรณ์ ผู้ต้องขังขาดความร่วมมือ ทักษะคิดเชิงลบ และมีปัญหาสุขภาพจิต ภาคสังคมขาดความร่วมมือในการจ้างงานผู้ต้องขังที่พ้นโทษ สาขาวิชาชีพไม่หลากหลาย ไม่มีระบบประเมินความเสี่ยงและติดตามผล ข้อเสนอแนะ ได้แก่ การเพิ่มจำนวนและพัฒนาคุณภาพเจ้าหน้าที่ การเพิ่มงบประมาณ การพัฒนาหลักสูตรให้ทันสมัยและหลากหลาย การสร้างความตระหนักในสังคม การสร้างความร่วมมือกับผู้ต้องขังและครอบครัว การสร้างเครือข่ายความร่วมมือกับหน่วยงานภายนอก การแลกเปลี่ยนข้อมูล การจัดกิจกรรมร่วมกัน การประเมินความเสี่ยงและติดตามผลอย่างเป็นระบบ และการแก้ไขปัญหากรณีผู้ต้องขังปรับตัวไม่ได้หรือทำผิดซ้ำ

คำสำคัญ : การเตรียมความพร้อมก่อนปล่อย ผู้ต้องขังพ้นโทษ การฟื้นฟู การปรับตัวเข้าสู่สังคม การฝึกทักษะอาชีพ

Keywords: Pre-release preparation, Offender reintegration, Rehabilitation, Social reintegration, Vocational training

¹ บทความนี้เรียบเรียงจากการค้นคว้าอิสระเรื่อง การเตรียมความพร้อมก่อนปล่อยผู้ต้องขังพ้นโทษ : กรณีศึกษา เรือนจำกลางสมุทรปราการ

² นักศึกษาหลักสูตรรัฐประศาสนศาสตรมหาบัณฑิต คณะรัฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยรามคำแหง

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษากระบวนการและการจัดการเตรียมความพร้อมก่อนปล่อยผู้ต้องขังพ้นโทษของเรือนจำกลางสมุทรปราการ
2. เพื่อศึกษาถึงปัญหาและอุปสรรคการเตรียมความพร้อมก่อนปล่อยผู้ต้องขังพ้นโทษ
3. เพื่อเสนอแนะแนวทางการแก้ปัญหา และการพัฒนาการเตรียมความพร้อมก่อนปล่อยผู้ต้องขังก่อนที่จะพ้นโทษ

บทนำ

การเตรียมความพร้อมก่อนปล่อยผู้ต้องขังพ้นโทษ เป็นกระบวนการที่สำคัญมากในการช่วยให้ผู้ต้องขังสามารถกลับคืนสู่สังคมได้อย่างประสบความสำเร็จ และไม่มีการทำผิดซ้ำอีกซึ่งพระราชบัญญัติราชทัณฑ์ พ.ศ. 2560 มาตรา 42 กำหนดให้เรือนจำ/ทัณฑสถาน เตรียมความพร้อมก่อนปล่อย โดยริเริ่มเตรียมการตั้งแต่ได้รับตัวผู้ต้องขังไว้ในเรือนจำ เพื่อให้มีกระบวนการในการส่งเสริม และช่วยเหลือผู้ต้องขังได้อย่างถูกวิธีและเหมาะสม เพื่อให้ผู้ต้องขังทุกคนกลับไปใช้ชีวิตในสังคมได้ รวมทั้งต้องให้คำแนะนำเกี่ยวกับการจัดการเรื่องส่วนตัว เศรษฐกิจ สังคม ตลอดจนมีความสัมพันธ์ที่ดีกับครอบครัวและชุมชน ในมาตรา 43 กำหนดจัดให้ผู้ต้องขังได้รับการศึกษาขั้นพื้นฐานตามกฎหมายการศึกษาแห่งชาติ รวมถึงการฝึกอบรมด้านคุณธรรมจริยธรรมและการฝึกอบรมเพื่อเพิ่มโอกาสการจ้างงาน ในมาตรา 64 เรือนจำต้องเตรียมความพร้อมก่อนปล่อยผู้ต้องขังตั้งแต่เริ่มรับตัว เพื่อให้สามารถกลับไปใช้ชีวิตในสังคมได้ รวมถึงการให้คำแนะนำด้านการจัดการเรื่องส่วนตัว เศรษฐกิจ สังคม และความสัมพันธ์กับครอบครัวและชุมชน ในมาตรา 65 ผู้ต้องขังที่เหลือโทษตามระเบียบกรมราชทัณฑ์ เรือนจำต้องจัดให้พักการทำงาน และในกรณีที่สมควรให้แยกคุมขังไว้ต่างหากและได้รับการอบรมเพื่อเตรียมความพร้อมก่อนปล่อย ซึ่งเป็นการฟื้นฟูเชิงบูรณาการ (Integrated Rehabilitation Theory) ในการฟื้นฟูผู้ต้องขัง โดยการผสมผสานหลายทฤษฎีและแนวทางเข้าด้วยกัน เช่น การฝึกทักษะวิชาชีพ การให้การศึกษา การให้คำปรึกษาทางจิตวิทยา และการสนับสนุนทางสังคม เพื่อให้การฟื้นฟูมีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น

กรมราชทัณฑ์เป็นหน่วยงานสุดท้ายในกระบวนการยุติธรรมมีหน้าที่ควบคุมผู้กระทำความผิดตามคำพิพากษาของศาลตามกฎหมายภายใต้พระราชบัญญัติราชทัณฑ์ พ.ศ. 2560 และการปฏิบัติตามข้อกำหนดมาตรฐานขั้นต่ำสำหรับปฏิบัติต่อผู้ต้องขัง ตามแนวทางของสหประชาชาติคือ "ข้อกำหนดมาตรฐานขั้นต่ำสำหรับการปฏิบัติต่อผู้ต้องขัง" หรือที่รู้จักในชื่อ "ข้อกำหนดเนลสันแมนเดลลา" (The Nelson Mandela Rules) ซึ่งได้รับการปรับปรุงล่าสุดในปี 2015 ข้อกำหนดเหล่านี้ถูกสร้างขึ้นเพื่อให้หลักประกันว่าผู้ต้องขังได้รับการปฏิบัติอย่างเป็นธรรมและมีมนุษยธรรม (สถาบันเพื่อการยุติธรรมแห่งประเทศไทย 2567) นอกจากนี้จะมีหน้าที่ในการควบคุมผู้กระทำความผิดตาม

คำพิพากษาของศาลแล้ว ยังมีภารกิจที่สำคัญประการหนึ่ง คือการแก้ไขฟื้นฟูและพัฒนาพฤตินิสัยผู้ต้องขังในระหว่างที่ถูกคุมขังในเรือนจำเพื่อให้เขาเหล่านั้นได้กลับตัวกลับใจ ปรับเปลี่ยนทัศนคติไม่หวนกลับไป กระทำผิดซ้ำและสามารถใช้ชีวิตอยู่ร่วมกับผู้อื่นในสังคมได้อย่างปกติสุขเมื่อได้รับการปล่อยตัวพ้นโทษออกไปจากเรือนจำ (กรมราชทัณฑ์, กองพัฒนาพฤตินิสัย, 2560, หน้า 1)

การเตรียมความพร้อมก่อนปล่อยผู้ต้องขังพ้นโทษมีความยากง่ายและซับซ้อนต่างกันตามสภาพและระยะเวลาการต้องโทษของตัวผู้ต้องขังเอง จากการวิจัยในต่างประเทศพบว่าช่วงระยะเวลา 90 วันแรกหลังจากการปล่อยตัวออกจากเรือนจำจะเป็นช่วงเวลาที่เสี่ยงต่อความล้มเหลวในการปรับตัวเนื่องจากผู้ต้องขังที่ถูกจำคุกเป็นเวลานานส่วนใหญ่จะมีความกังวลและความกลัวในการกลับคืนสู่สังคมภายนอกอีกครั้ง เช่น การวิจัย The Reintegration of Ex-Convicts in Society: A Case Study (2023) ให้ข้อมูลว่าผู้ต้องขังที่พ้นโทษแล้วจะต้องเผชิญปัญหา 1) ความท้าทายในการหางาน ผู้พ้นโทษมักประสบปัญหาในการสมัครงานทำให้ยากต่อการหาเลี้ยงชีพ 2) การตีตราทางสังคม ผู้พ้นโทษมักประสบกับความเฉยเมยจากสมาชิกครอบครัวและการปฏิบัติที่ไม่ดีจากชุมชน 3) การมีทัศนคติเชิงบวกแม้จะเผชิญกับความยากลำบาก แต่ผู้พ้นโทษหลายคนยังคงมีทัศนคติเชิงบวกและพยายามปรับความสัมพันธ์กับครอบครัว ประกอบกับยุคสมัยปัจจุบันสังคมมนุษย์มีความก้าวหน้าด้านวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีอย่างมาก สังคมดั้งเดิมของผู้ต้องขังกับสังคมใหม่อาจเป็นปัญหาด้านการปรับตัวเนื่องจากการประกอบอาชีพสมัยใหม่ต้องมีความเข้าใจและมีทักษะด้านเทคโนโลยี

ปัญหาดังกล่าวหากผู้ต้องขังที่พ้นโทษแล้วไม่สามารถปรับตัวได้มักจะประสบปัญหาการทำผิดซ้ำเป็นปัญหาสังคมและย้อนกลับเข้ามารับโทษเช่นเดิม สิ่งที่เป็นปัญหาและอุปสรรคของผู้พ้นโทษคือการยอมรับและการให้โอกาสจากสังคมภายนอก เพราะถึงแม้ผู้ต้องขังมีความตั้งใจในการฝึกฝนในด้านอาชีพและตั้งใจที่จะกลับตนเป็นคนดีเพียงใดก็ตาม แต่หากสังคมยังไม่ให้การยอมรับไม่ให้โอกาส ก็อาจเป็นสาเหตุที่ทำให้ผู้พ้นโทษหวนกลับมากระทำผิดซ้ำได้ ปัจจุบันหน่วยงานภาคเอกชนภาคประชาชน ที่เข้ามาช่วยเหลือผู้พ้นโทษ ยังมีจำนวนไม่มากนัก หากองค์กรภาคเอกชน สมาคม สโมสรชุมชน และประชาชน เข้ามามีส่วนร่วมในการช่วยเหลือกิจกรรมด้านการเตรียมความพร้อมก่อนปล่อยของกรมราชทัณฑ์ พร้อมทั้งให้ความช่วยเหลือแก่ผู้พ้นโทษในด้านต่างๆ (พรสวรรค์ เกิดโสภา, 2557, หน้า 8)

กรมราชทัณฑ์มีหน้าที่สำคัญในการควบคุมและแก้ไขฟื้นฟูผู้ต้องขังตามพระราชบัญญัติราชทัณฑ์ พ.ศ. 2560 และข้อกำหนดมาตรฐานสากล การเตรียมความพร้อมก่อนปล่อยผู้ต้องขังเป็นกระบวนการสำคัญเพื่อให้ผู้ต้องขังกลับคืนสู่สังคมได้สำเร็จ โดยกฎหมายกำหนดให้เรือนจำมีบทบาทในการให้การศึกษ ฝึกอบรม และเตรียมความพร้อมด้านต่างๆ แก่ผู้ต้องขัง การเตรียม

ความพร้อมนี้มีความสำคัญเนื่องจากผู้ต้องขังที่พ้นโทษมักเผชิญปัญหาในการปรับตัว เช่น การหางาน การถูกตีตรา และการปรับตัวเข้ากับเทคโนโลยี หากไม่สามารถปรับตัวได้ อาจนำไปสู่การทำผิดซ้ำ การสนับสนุนจากภาคเอกชนและสังคมจึงเป็นสิ่งสำคัญในการช่วยเหลือผู้พ้นโทษ การศึกษา "การเตรียมความพร้อมก่อนปล่อยผู้ต้องขังพ้นโทษ กรณีศึกษา เรือนจำกลางสมุทรปราการ" มีจุดประสงค์เพื่อศึกษาความพร้อมของเรือนจำในการเตรียมความพร้อมผู้ต้องขัง และนำผลการศึกษาไปเป็นแนวทางสำหรับเรือนจำอื่นๆ และเจ้าหน้าที่ราชทัณฑ์ต่อไป

วิธีดำเนินการวิจัย

รูปแบบการวิจัย

การวิจัยนี้เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) เป็นวิธีการวิจัยที่มุ่งเน้นการทำความเข้าใจปรากฏการณ์ทางสังคม พฤติกรรมมนุษย์ ประเด็นปัญหาต่างๆ ในเชิงลึกพฤติกรรมของผู้ต้องขังโดยศึกษาความสำคัญกับบริบท ความหมาย โดยค้นคว้าเอกสาร (Documentary Research) และการวิจัยภาคสนาม (Field Research)

ผู้ให้ข้อมูลหลักจำนวน 15 ราย ได้แก่เจ้าหน้าที่จำนวน 10 ราย และผู้ต้องขังจำนวน 5 ราย

1. ผู้ให้ข้อมูลหลักเจ้าหน้าที่ คัดเลือกจากเจ้าหน้าที่ผู้ปฏิบัติงานเกี่ยวข้องกับกระบวนการเตรียมความพร้อมก่อนปล่อยตัวผู้ต้องขังจำนวน 10 ราย คือ

1. นักจิตวิทยา	1	ราย
2. นักสังคมสงเคราะห์ปฏิบัติการ	1	ราย
3. นักทัณฑวิทยาปฏิบัติการ	1	ราย
4. พยาบาลวิชาชีพปฏิบัติการ	1	ราย
5. เจ้าพนักงานอบรมและฝึกวิชาชีพชำนาญงาน	1	ราย
6. เจ้าพนักงานราชทัณฑ์ปฏิบัติงาน	5	ราย

2. ผู้ให้ข้อมูลหลักผู้ต้องขังชายและหญิง คัดเลือกจากผู้ต้องขังที่ใกล้จะพ้นโทษ โดยส่วนมากจะพิจารณาจากผู้ต้องขังที่เหลือโทษจำคุกไม่เกิน 1 ปี หรือตามระยะเวลาที่กรมราชทัณฑ์กำหนดและสมัครใจที่จะให้ข้อมูลจำนวน 5 ราย ได้แก่ผู้ต้องขังชาย จำนวน 3 ราย และผู้ต้องขังหญิงจำนวน 2 ราย

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

การวิจัยนี้ใช้แบบสัมภาษณ์แบบกึ่งโครงสร้าง (Semi-structured Interview) เพื่อเก็บข้อมูลจากการสัมภาษณ์เชิงลึก เป็นการสัมภาษณ์ที่มีการกำหนดประเด็นคำถามหลักไว้ล่วงหน้า แต่ผู้สัมภาษณ์สามารถปรับเปลี่ยนลำดับคำถาม หรือถามคำถามเพิ่มเติมได้ตามความเหมาะสม ซึ่งจะช่วยให้ได้ข้อมูลที่ละเอียดและลึกซึ้งยิ่งขึ้น โดยจะเก็บข้อมูลเกี่ยวกับความรู้ ความเข้าใจ ทักษะคติ และประสบการณ์ของกลุ่มตัวอย่างเกี่ยวกับโปรแกรมการเตรียมความพร้อมก่อนปล่อยของผู้ต้องขังในเรือนจำโครงสร้างเบา

การวิเคราะห์ข้อมูล

นำข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์มาวิเคราะห์เชิงพรรณนา (Descriptive Analysis) เพื่อสรุปประเด็นปัญหาและข้อจำกัด รวมถึงแนวทางในการพัฒนาโปรแกรมการเตรียมความพร้อมก่อนปล่อยแบบเข้มข้นให้มีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น โดยเป็นการวิเคราะห์การเตรียมความพร้อมก่อนปล่อยผู้ต้องขังพ้นโทษ : กรณีศึกษา เรือนจำกลางสมุทรปราการภายใต้กรอบของพระราชบัญญัติราชทัณฑ์ พ.ศ. 2560 รูปแบบของการดำเนินงานเตรียมความพร้อมก่อนปล่อย นโยบายให้มีการจัดตั้งศูนย์ประสานงานและส่งเสริมการมีงานทำ (CARE : Center for Assistance to Reintegration and Employment- CARE) และ การติดตามผู้พ้นโทษด้วยระบบ CARE Support เป็นต้น

ผลการวิจัยและอภิปรายผล

ผลการวิจัย

กระบวนการและการจัดการเตรียมความพร้อมก่อนปล่อยผู้ต้องขังพ้นโทษ

1.ขั้นตอนการเตรียมความพร้อม เริ่มตั้งแต่ผู้ต้องขังเข้าเรือนจำจนถึงวันปล่อยตัว มีการอบรมให้ความรู้ ทักษะชีวิต ทักษะอาชีพ และการศึกษาต่อ ผู้ต้องขังใกล้พ้นโทษจะได้รับการอบรมเข้มข้นอย่างน้อย 3 เดือน และมีการจำแนกประเภทผู้ต้องขังตามความเสี่ยงและความต้องการ มีการประเมินพฤติกรรมและสภาพจิตใจ

2.การประเมินความพร้อมของผู้ต้องขังก่อนปล่อย มีการประเมินหลายรูปแบบ ทั้งแบบทดสอบ การสัมภาษณ์ และการสังเกตพฤติกรรม เพื่อประเมินความพร้อมด้านต่างๆ ทั้งความรู้ ทักษะคติ และพฤติกรรม รวมถึงความเสี่ยงในการทำผิดซ้ำ

3.การฝึกอบรมทักษะอาชีพ มีการฝึกอบรมทักษะอาชีพที่หลากหลาย เช่น งานช่าง งานฝีมือ งานบริการ งานเกษตร และทักษะด้านคอมพิวเตอร์ ผู้ต้องขังสามารถเลือกเรียนตามความถนัดและความสนใจ

4.การให้คำปรึกษาและการสนับสนุนด้านจิตใจ มีการให้คำปรึกษา การอบรมจริยธรรม การทำสมาธิ และกิจกรรมกลุ่มบำบัด เพื่อช่วยให้ผู้ต้องขังมีสุขภาพจิตที่ดีและสามารถปรับตัวได้

5. การประสานงานกับหน่วยงานภายนอก มีการประสานงานกับหน่วยงานภาครัฐและเอกชน เพื่อช่วยเหลือผู้ต้องขังด้านการหางาน ที่พัก และการปรับตัว มีการทำข้อตกลงกับโรงงานและกรมคุมประพฤติ

6. ระบบและขั้นตอนการติดตาม มีการติดตามผู้ต้องขังหลังปล่อยตัว ผ่านการเยี่ยมบ้าน การติดต่อทางโทรศัพท์ และการประสานงานกับหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง

ปัญหาและอุปสรรคที่พบในการเตรียมความพร้อมก่อนปล่อยผู้ต้องขังพ้นโทษ

1. ด้านบุคลากร ขาดแคลนเจ้าหน้าที่ที่มีความรู้ความสามารถเฉพาะด้าน เช่นการฝึกทักษะวิชาชีพให้กับผู้ต้องขังก่อนปล่อย ราชทัณฑ์ ต้องใช้งบประมาณในการจ้างวิทยากรจากภายนอก เพื่อมาฝึกวิชาชีพให้กับผู้ต้องขัง เช่น ช่างตัดผม ช่างซ่อมแอร์ ช่างเชื่อมโลหะ ช่างเฟอร์นิเจอร์ งาน car care ล้างรถ งานเย็บผ้า เบอเกอร์รี่ ฯลฯ

2. ด้านงบประมาณ ขาดแคลนงบประมาณในการดำเนินโครงการและจัดหาอุปกรณ์ เช่น งบประมาณที่กรมราชทัณฑ์จัดสรรให้ โครงการเตรียมความพร้อมก่อนปล่อยผู้ต้องขังและการฝึกอบรมวิชาชีพต่างๆมีจำนวนจำกัด แต่ด้วยความก้าวหน้าของเทคโนโลยี สังคม ที่เปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็วเกิดอาชีพใหม่ๆซึ่งทางเรือนจำขาดแคลนงบประมาณในการฝึกวิชาชีพ ที่ตอบโจทย์กับความต้องการของสังคมและยุคสมัยที่เปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็ว

3. ด้านผู้ต้องขัง ขาดความร่วมมือ ทศนคติเชิงลบ และปัญหาสุขภาพกายและสุขภาพจิต เช่น ผู้ต้องขังมีปัญหาด้านสุขภาพกายและสุขภาพจิต หรือ มีความคิดที่ทศนคติเชิงลบในการเข้าร่วมโครงการเตรียมความพร้อมก่อนปล่อย และรู้สึกถึงการถูกตีตราจากสังคม

4. ด้านสังคม ขาดความร่วมมือจากภาคสังคมในการจ้างงานผู้ต้องขังที่พ้นโทษ เช่น นายจ้างบริษัท ห้าง ร้าน บางแห่งมีการตรวจสอบประวัติ หากพบประวัติการต้องโทษจะงดการจ้างงาน ทำให้ภายหลัง พ้นโทษ อดีตผู้ต้องขังขาดโอกาสจ้างงาน และรู้สึกถูกตีตราจากสังคม

5. ด้านอื่นๆ เอกสารของผู้ต้องขังไม่ครบถ้วน สาขาวิชาชีพไม่หลากหลาย สถานที่ตั้งเรือนจำห่างไกล กิจกรรมขาดความต่อเนื่อง ไม่มีระบบประเมินความเสี่ยงและติดตามผล
แนวทางการแก้ปัญหาและพัฒนาการเตรียมความพร้อม

1. การปรับปรุงกระบวนการ เพิ่มงบประมาณและบุคลากร พัฒนาหลักสูตรให้ทันสมัย สร้างความตระหนักในสังคม สร้างความร่วมมือกับผู้ต้องขังและครอบครัว

2. การเพิ่มประสิทธิภาพการประสานงาน สร้างเครือข่ายความร่วมมือ แลกเปลี่ยนข้อมูล จัดกิจกรรมร่วมกัน และสร้างความตระหนักในสังคม

3. แนวทางแก้ไขปัญหาคriminalปรับตัวไม่ได้หรือทำผิดซ้ำ ประเมินสาเหตุ ให้คำปรึกษา ส่งเข้ารับการบำบัด ปรับแผนการดูแล จัดหาโอกาสทำงานและการศึกษา

อภิปรายผลการวิจัย

การเตรียมความพร้อมก่อนปล่อยผู้ต้องขังพ้นโทษเป็นกระบวนการที่สำคัญและซับซ้อน ต้องอาศัยความร่วมมือจากหลายภาคส่วน เพื่อให้ผู้ต้องขังสามารถกลับคืนสู่สังคมได้อย่างยั่งยืนและไม่กลับไปทำผิดซ้ำอีก การเตรียมความพร้อมก่อนปล่อยผู้ต้องขังของเรือนจำเป็นการดำเนินการตามพระราชบัญญัติราชทัณฑ์ พ.ศ. 2560 และระเบียบกรมราชทัณฑ์ ว่าด้วยการเตรียมความพร้อมก่อนปล่อยตัวผู้ต้องขัง พ.ศ. 2561 กำหนดให้การปฏิบัติต่อผู้ต้องขังต้องคำนึงถึงศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ สิทธิและเสรีภาพขั้นพื้นฐาน การเตรียมความพร้อมก่อนปล่อยเป็นขั้นตอนสำคัญในการส่งเสริมให้ผู้ต้องขังสามารถกลับคืนสู่สังคมได้อย่างมีคุณภาพและลดโอกาสการกระทำผิดซ้ำ ซึ่งสอดคล้องกับหลักการปฏิบัติต่อผู้ต้องขังตามมาตรฐานสากล เช่น ข้อกำหนดมาตรฐานขั้นต่ำสำหรับการปฏิบัติต่อผู้ต้องขัง (Mandela Rules) โดยนำแนวคิด และทฤษฎีมาประกอบการวิเคราะห์ เช่น

1) ทฤษฎีการปรับพฤติกรรม นำมาปรับเปลี่ยนพฤติกรรมที่ไม่เหมาะสมของผู้ต้องขัง โดยใช้หลักการเสริมแรงทางบวกและการลงโทษ เพื่อส่งเสริมพฤติกรรมที่พึงประสงค์ เช่น การฝึกทักษะอาชีพ การเข้าร่วมกิจกรรมกลุ่มบำบัด และการให้คำปรึกษา

2) ทฤษฎีการเรียนรู้ทางสังคม นำมาวิเคราะห์การเรียนรู้ผ่านการสังเกตและการเลียนแบบพฤติกรรมของผู้อื่น โดยเชื่อว่าผู้ต้องขังสามารถเรียนรู้ทักษะและพฤติกรรมที่เหมาะสมจากการมีปฏิสัมพันธ์กับบุคคลต้นแบบที่ดี เช่น เจ้าหน้าที่เรือนจำ นักจิตวิทยา และอาสาสมัคร

3) ทฤษฎีลำดับขั้นความต้องการของมาสโลว์ นำมาศึกษาการตอบสนองความต้องการขั้นพื้นฐานของผู้ต้องขัง เช่น ความต้องการด้านอาหาร ที่อยู่อาศัย ความปลอดภัย ความรักและการยอมรับ เพื่อให้ผู้ต้องขังมีความพร้อมที่จะพัฒนาตนเองในด้านอื่น ๆ เช่น การศึกษา การทำงาน และการสร้างสัมพันธ์ที่ดีกับผู้อื่น

4) ทฤษฎีการเสริมพลังอำนาจ นำมาเสริมสร้างความเข้มแข็งและความสามารถในการตัดสินใจของผู้ต้องขัง โดยให้โอกาสในการมีส่วนร่วมในการวางแผนและการดำเนินกิจกรรมต่าง ๆ เพื่อส่งเสริมความรับผิดชอบและความมั่นใจในตนเอง

5) ทฤษฎีการบูรณาการทางสังคม นำมาสร้างความสัมพันธ์ที่ดีระหว่างผู้ต้องขังกับครอบครัว ชุมชน และสังคม เพื่อลดความเสี่ยงในการกลับไปกระทำผิดซ้ำ และ 6) ทฤษฎีการแก้ไขฟื้นฟู นำมามุ่งเน้นการสร้าง ความเข้าใจและการเยียวยาความเสียหายที่เกิดจากการกระทำผิด โดยให้โอกาสผู้ต้องขังได้แสดงความสำนึกผิดและรับผิดชอบต่อการกระทำของตนเอง รวมถึงการมีส่วนร่วมในการแก้ไขปัญหาและฟื้นฟูความสัมพันธ์กับผู้เสียหาย

ผลการศึกษาก่อตั้งขึ้นสอดคล้องกับการศึกษาของ Joan Petersilia (2003) ซึ่งศึกษาความสำคัญของการเตรียมความพร้อมก่อนปล่อยผู้ต้องขังในสหรัฐอเมริกาพบว่าการช่วยเหลือ

ผู้ต้องขังในการหางาน ที่อยู่อาศัย และการรักษาพยาบาลเป็นการลดการทำผิดซ้ำ ด้านปัญหาและอุปสรรคการเตรียมความพร้อมก่อนปล่อยผู้ต้องขังพ้นโทษสอดคล้องกับการศึกษาของกรวรรณ คำกรเกตุ (2559) ที่พบว่ามีปัญหาการเตรียมความพร้อมก่อนปล่อยผู้ต้องขังหลายด้าน ทั้งด้านเจ้าหน้าที่ การดำเนินงาน สถานที่ และผู้ต้องขังเอง

ข้อเสนอแนะ

ข้อเสนอแนะที่ควรนำไปใช้

1) ด้านกฎหมาย

-ปรับปรุงกฎหมายที่เกี่ยวข้อง เช่น พ.ร.บ.ราชทัณฑ์ พ.ศ.2560 เพื่อเพิ่มอำนาจกรมราชทัณฑ์ในการติดตามและประเมินผลการปรับตัวของผู้พ้นโทษ

-กำหนดมาตรฐานและตัวชี้วัดที่ชัดเจนในการติดตามและประเมินผลการปรับตัวของผู้พ้นโทษ เช่น อัตราการกลับมาก่อทำผิดซ้ำ อัตราการมีงานทำ และคุณภาพชีวิต

2) ด้านความร่วมมือระหว่างหน่วยงาน

-สร้างกลไกความร่วมมือที่เป็นระบบระหว่างกรมราชทัณฑ์กับหน่วยงานอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้อง เช่น กระทรวงแรงงาน กระทรวงพัฒนาสังคมฯ และสำนักงานตำรวจแห่งชาติโดยลดขั้นตอนความซับซ้อนของระบบราชการ

-สนับสนุนการสร้างเครือข่ายความร่วมมือกับภาคเอกชนและองค์กรเอกชนเพื่อเปิดโอกาสให้ผู้พ้นโทษเข้าถึงการฝึกอาชีพ การจ้างงาน และการสนับสนุนอื่น ๆ

3) ด้านงบประมาณและทรัพยากร จัดสรรงบประมาณเพิ่มเติมให้กับกรมราชทัณฑ์เพื่อพัฒนาและดำเนินโครงการเตรียมความพร้อมก่อนปล่อย และ พัฒนาระบบการบริหารจัดการทรัพยากรที่โปร่งใสและมีประสิทธิภาพ

4) ด้านการมีส่วนร่วมของภาคประชาสังคม

-ดำเนินกิจกรรมรณรงค์และประชาสัมพันธ์เพื่อสร้างความเข้าใจและยอมรับในสังคมต่อผู้พ้นโทษ

-ส่งเสริมและสนับสนุนบทบาทของภาคประชาสังคมในการให้ความช่วยเหลือผู้ต้องขังและผู้พ้นโทษ

5) ด้านการประเมินผล

-พัฒนาเครื่องมือและวิธีการประเมินผลที่ครอบคลุมและเชื่อถือได้ เพื่อติดตามและประเมินผลการดำเนินงานโครงการเตรียมความพร้อมก่อนปล่อย

-นำข้อมูลที่ได้จากการประเมินผลมาใช้ในการปรับปรุงและพัฒนาโครงการอย่างต่อเนื่อง

ข้อเสนอแนะเพื่อการทำวิจัยครั้งต่อไป

1) วิจัยติดตามผลกระทบของโครงการเตรียมความพร้อมก่อนปล่อยแบบเข้มข้นในระยะยาว โดยเก็บข้อมูลจากผู้พ้นโทษที่เข้าร่วมโครงการเป็นระยะเวลาหลายปี เพื่อประเมินผลกระทบต่อ การปรับตัว การหางาน การสร้างสัมพันธ์ในครอบครัวและสังคม และอัตราการกลับมาก่อทำผิดซ้ำ

2) วิจัยวัดผลลัพธ์ที่สำคัญ เช่น อัตราการกลับมาก่อทำผิดซ้ำ อัตราการมีงานทำ และ คุณภาพชีวิตเพื่อเปรียบเทียบประสิทธิผลของโครงการเตรียมความพร้อมก่อนปล่อย

เอกสารอ้างอิง

กรมราชทัณฑ์. (2560). หลักสูตรโปรแกรมการเตรียมความพร้อมก่อนปล่อยหลักสูตรเข้มข้นของ ผู้ต้องขังในเรือนจำโครงสร้างเบา.กรมราชทัณฑ์.

กรมราชทัณฑ์, กองพัฒนาพฤตินิสัย, (2560). คู่มือหลักสูตรการพัฒนาพฤตินิสัย. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์ราชทัณฑ์.

กรวรรณ คำการเกตุ.(2559). แนวทางการพัฒนาโปรแกรมการเตรียมความพร้อมก่อนปล่อยของ ผู้ต้องขังในเรือนจำโครงสร้างเบา [วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต, มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์].

กองทัพรีย์ ผางแพ่ง (2561) การเตรียมความพร้อมก่อนปล่อยผู้ต้องขังพ้นโทษ กรณีศึกษา เรือนจำ กลางชลบุรี. คณะรัฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยรามคำแหง.

กองจิตวิทยาและการนำทหาร. (2555). หลักการปรับพฤติกรรมมนุษย์. กรมนักเรียนนายร้อยรักษา พระองค์ โรงเรียนนายร้อยพระจุลจอมเกล้า.

ณัฐธิดา ดวงวิโรจน์.ความยุติธรรมเชิงสมานฉันท์ ทางเลือกในการระงับข้อพิพาทที่ 'ยุติธรรม' สำหรับทุกคนวันที่ 7 สิงหาคม 2019. อ้างถึงใน. <https://www.the101.world/restorative-justice-1/>

ฤษณพงศ์ พูตระกูล และ เสกสรรค์ เครือคำ. (2562). การพัฒนาประสิทธิภาพของระบบงานราชทัณฑ์ ไทยเปรียบเทียบกับประเทศมาเลเซีย. สำนักงานคณะกรรมการส่งเสริม วิทยาศาสตร์ วิจัย และนวัตกรรม (สกสว.)

ราชกิจจานุเบกษา. (2560). พระราชบัญญัติราชทัณฑ์ พ.ศ. 2560. เล่ม 134 ตอนที่ 21 ก.

นัทธี จิตสว่าง. (2546). โปรแกรมแก้ไขฟื้นฟูผู้กระทำความผิด.กรุงเทพมหานคร : วัฒนพงศ์การ พิมพ์.

เพลินใจ แต่เกษม. (2552). พันธมิตรภาคประชาสังคมกับการปลดปล่อยให้ผู้ต้องขังกลับคืนสู่สังคม (รายงานวิจัยฉบับสมบูรณ์). กรมราชทัณฑ์, สำนักวิจัยและพัฒนาระบบงานราชทัณฑ์.

พรสวรรค์ เกิดโกคา. (2557). การเตรียมความพร้อมก่อนปล่อย. สำนักสังคมสงเคราะห์กรม

ราชทัณฑ์.

สำนักงานคณะกรรมการการอุดมศึกษา. (2558). *คู่มือการประกันคุณภาพการศึกษาภายในระดับอุดมศึกษา พ.ศ. 2557*. นนทบุรี : ภาพพิมพ์.

สำนักวิจัยและพัฒนาระบบงานราชทัณฑ์, กลุ่มงานพัฒนาระบบการพัฒนาพฤตินิสัย. (2551). *งานราชทัณฑ์เปรียบเทียบ: มาตรการในการแก้ไขฟื้นฟูผู้ต้องขัง*. สำนักวิจัยและพัฒนา
ระบบงานราชทัณฑ์.

สถาบันเพื่อการยุติธรรมแห่งประเทศไทย. (2567). *ข้อกำหนดเนลสันแมนเดลาและนโยบายเรือนจำ*. สืบค้นเมื่อ 2 มิถุนายน 2567, จาก <https://www.tijthailand.org/highlight/detail/nelson-mandela-rules-and-prison-management>

Vivares, K. S., & Cuevas, J. F. (2023). The Reintegration of Ex-Convicts in Society: A Case Study.

International Journal of Social Science and Humanities Research, 6(10).